

Mentalprov – för avelsarbete och rasutveckling

Inom SBK finns två mentalprov, MH och MT. Det främsta syftet med testerna är avelsuppföljning och avelsutvärdering. Naturligtvis är testresultaten intressanta även för vanliga hundägare och för de som planerar att köpa hund och söker efter vissa mentala egenskaper.

TEXT OCH FOTO ANNA PERSSON

Jan Gyllensten är ett känt namn i brukshundkretsar. Som hundförare inom polisen med fem egna tjänstehundar, varav fyra tävlade bruksprov i elitklass, har han under lång tid haft ena benet i polisens hundverksamhet och det andra i Svenska Brukshundklubben. Inom polisen har han även arbetat som utbildningsledare och lärare på Rikspolisstyrelsens hundutbildningar. I dag arbetar han med behovet av tjänstehundar till Polisregion Syd.

Jan har under lång tid varit engagerad i utvecklingen och genomförandet av polisens och SBK:s mentaltester och har en bestämd uppfattning i frågan.

– Vikten av SBK:s mentala prov kan inte understrykas tillräckligt många gånger! Kanske har vi blivit så vana vid våra mentalprov att vi glömmer hur bra och viktiga de faktiskt är. Med en av världens största databaser över

”Vikten av SBK:s mentala prov kan inte understrykas tillräckligt många gånger!”

mentalprov för hundar har vi tillgång till en verklig guldgruva för avelsarbete och rasutveckling.

Inom SBK finns två mentalprov: Mentalbeskrivning Hund (MH) för hundar mellan 12–18 månader, där testet beskriver hur hunden agerar i olika testsituationer. Mentaltest (MT) för hundar mellan 18–48 månader. Hunden bedöms av två domare utifrån ett poängsystem.

Det främsta syftet med testerna är avelsuppföljning och -utvärdering.

Naturligtvis är testresultaten intressanta även för vanliga hundägare och för de som planerar att köpa hund och söker efter vissa mentala egenskaper.

Testresultaten redovisas i SKKs databaser Hunddata och Avelsdata. Det är en omfattande och värdefull statistik, men det finns fallgropar och Jan vill uppmärksamma på några av dessa.

Förändringar över tid

Statistiken kan få ett försämrat jämförelsevärde om proven ändras över tid. Om en ändring inte fungerade särskilt bra och man ändrar igen, eller återgår till ett tidigare utförande, kan jämförelsematerial för flera generationer hundar gå förlorat.

Som exempel kan nämnas MT 2007, där Jan menar att vissa delar i testet visade sig vara inte helt genomtänkta.

– Utan att vara medveten om det fick hundens nerver och kamplust ombyt

betydelse för slutpoängen. I tidigare MT fram till och med 2006 påverkade nerverna resultatet med 35 procent och kamplusten med 14 procent. I MT2007 blev det för stort fokus på kamplusten, då inte mindre än 35 procent av poängen kopplades till den egenskapen och endast 16 procent till nervkonstitutionen. I MT 2017 och 2023 har det skett en återgång till föregående MT och i dag är återigen 35 procent kopplat till nerver och 14 procent till kamplust.

Välmotiverade genomtänkta förändringar kan givetvis vara berättigade, men det bör då göras en fotnot om när ändringar skett och vad dessa består av, så att detta noteras och kan beaktas i uppföljnings- och utvärderingsarbeten. Det är också viktigt att vidareutbilda domare, beskrivare och testledare vid varje förändring.

Dålig tillförlitlighet och presentation av resultaten

För att statistik ska ha bästa möjliga jämförelsevärde ska proven genomföras på samma sätt vid varje prov och för varje testad hund. Mentalbanor måste hålla en hög och jämn kvalitet vad gäller störningar, terräng och momentens placering i terrängen. Funktionärerna måste hålla sig till givna anvisningar. Här har en kvalitetsssäkring påbörjats inom SBK:s utskott för avel och hälsa.

I Hunddata redovisas MH-resultaten i siffror för varje delmoment, vilket gör det enkelt att följa hundens reaktioner. Men i Avelsdata redovisas resultaten i ett diagram med sammanvägda genomsnittssiffror för fem egenskapsgrupper: nyfikenhet/orädsla, aggressivitet, socialitet, jaktintresse och lekfullhet.

I momentet Överraskning beskrivs hundens reaktioner på en hastigt uppdykande overall samt dess förmåga att avreagera.

Dessa genomsnittssiffror kan medföra risker som rasklubbar och uppfödare bör vara medvetna om. Jan ger ett exempel:

– Om de fyra delbetygen i gruppen socialitet (kontakt/testledare; samarbete; hantering; kontakt/spöken) blir 5-2-2-5 så ger det ett snittbetyg på 3,5. Snittbetyget ligger alltså mittemellan 3 och 4, som de flesta rasklubbar anger som idealiska kryss i de sociala momenten. Men studerar man siffrorna var för sig så visar de att det kan finnas tydliga sociala betänkligheter hos den här hunden. Sammanvägningen ger en bild av hunden, medan siffrorna var för sig ger en helt annan.

Redovisningsmodellen utelämnar också en del viktig information. Aktivitetsnivån finns inte alls med i diagrammet, trots att det kan finnas en klar koppling till hundens nerver. Andra

viktiga delar så som skott och kvarstående intresse i moment 6 och 7 (overallen och skramlet) ingår inte heller i diagrammet. Detta innebär att om en hund exempelvis biter i overallen under de så kallade passeringarna efter undersökningsfasen, så kommer dessa bett inte med i redovisningen.

Statistik som inte används

Den största risken är ändå att uppfödare inte använder sig av den mentala statistiken i sitt avelsarbete. Jan är själv en stor förespråkare för avelsuppföljande statistik och menar att den är direkt avgörande för att kunna göra korrekta val i såväl avelsarbete som valpköpsfrågor. I arbetet med att hitta blivande polishundar lägger han mycket tid på att studera SKKs databaser.

– Genetik är svårt och det finns inga >

”Är den statistiska sannolikheten inte god nog för såväl tik som hanhund så är en parning inte aktuell.”

garantier. Men vi gör vad vi kan för att ta reda på om en påtänkt valp kan ha rätt förutsättningar att bli polishund. Här sker omfattande granskningar av många individer i flera led, det kan handla om 50–100 hundar innan beslut. Jag hoppas att alla brukshunduppfödare förstår hur viktigt det är att ta hänsyn till inte enbart föräldradjuret utan även kullsyskon och andra släktingar.

Samma förfarande gäller vid avelsfrågningar om polishundar.

– Vi tittar noga på både tik och hanhund och ställer oss frågan om det är sannolikt att kombinationen kommer att resultera i hundar som ligger över genomsnittet i rasen? Är den statistiska sannolikheten inte god nog för såväl tik som hanhund så är en parning inte aktuell.

Här är SBK:s mentala prov och tillgänglig statistik viktig. Ju fler hundar ur en aktuell släkt som ingår, desto bättre blir statistiken. Jans budskap till hundägare och uppfödare av brukshundraser är tydligt.

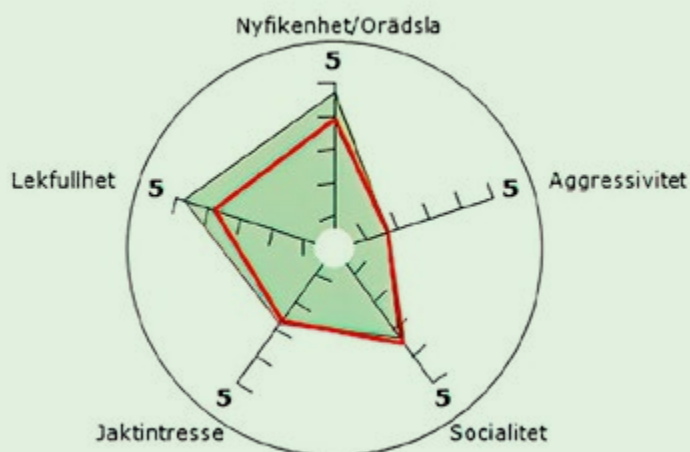
– Se till att mentalbeskriva era hundar! Nyckeln för en bra utveckling av avelsarbetet med våra brukshundraser handlar om kunskap, samarbete och att SBK:s rasklubbar går hand i hand i samma riktning, tillsammans med organisationens centrala nivåer på avelsområdet. ●

Nervkonstitution och kamplust

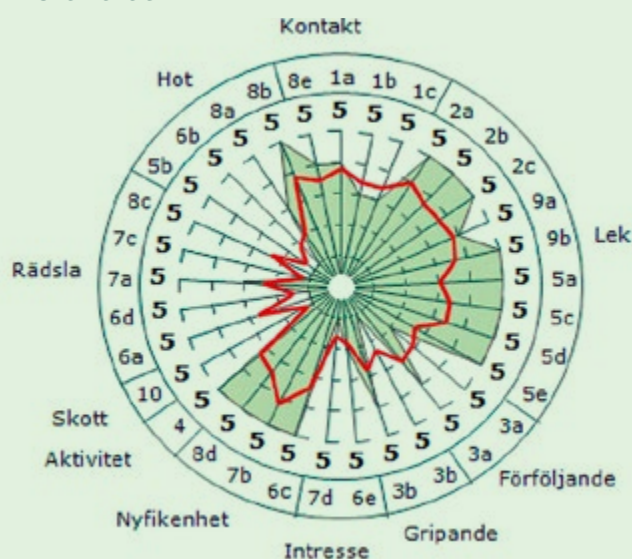
Nervkonstitution är förmågan att agera ändamålsenligt i förhållande till olika retningar i omgivningen. En hund med goda nerver behåller sitt lugn och blir inte stressad av yttre händelser.

Kamplusten kan beskrivas som hundens drivkraft eller motor för att utföra vissa arbetsuppgifter och tävlingsmoment. En brukshund ska givetvis ha en stark motor.

Egenskapsvärden

Faktiska värden

Diagram

Bilden visar skillnaderna i grafisk redovisning för en och samma hund mellan genomsnittliga egenskapsvärden från vissa moment i skapade egenskapsgrupper, jämfört med de faktiska värdena moment för moment i MH. Femhörningen (övre bilden) ger en bild av en hund som är bra och i vissa fall klart bättre än rasens genomsnitt (röda linjen). När vi däremot tittar i spindeldiagrammet (nedre bilden) ser vi att hunden har en 5:a på moment 4 (Aktivitet), vilket innebär oförmåga att koppla av i passivitet. Denna oförmåga kan vara ett klart indicium kopplat till hundens nervkonstitution, som i sin tur kan indikera förhöjda stressnivåer vilket få hundägare brukar uppfatta som positivt oavsett om det gäller hundens vardagsliv eller utbildning.